

habent, legitime temporibus statutis eis utantur, et honorifice habeant feminas suas, et sic fidem castitatis conservent uxoribus, sicut velint quod uxores suæ illis custodiant. Filios vel filias quās habent, erudiant illos in timore Dei et in sanctitate sua, ut non sint fures, nec latrones, nec fornicatores, nec alias quaslibet immunditias faciant in corpore suo ad implendam libidinem : ut sint obedientes parentibus suis in omni bono, ut digni sint benedictionem accipere a Domino; et prædicate omnibus veritatem amare, benignos esse ad pauperes, peregrinosque et miseros, de substantia quam illis dederit Deus, non solum aliena non excipiant, sed etiam sua benigne tribuant. Si velint benedictionem Dei habere, non falsum testimonium dicant, ne perjuriam faciant, quia falsos testes et perversos Deus damnat in æternum; et admonete eos ut faciant fideliter quæcunque dominis suis debeant facere in omni labore et opere quod injunctum sit eis; ut sæpius ad ecclesias veniant, maxime festivis diebus, ad orationem, ad audiendum verbum Dei, et non otiosis verbis ibi maneat in orationem : puram et sanctam habeant humilitatem inter se, et patientiam et charitatem, cæ est totius boni caput et firmamentum. Prædicate eis quod est unus Deus omnipotens creator cæli et terræ, qui in Filio suo Domino nostro Jesu Christo mundum redemit, regnumque cælorum omnibus fidelibus aperuit, in quo judicaturus est mundum. Prædicate illis de futuro iudicio, de pœnis impiorum perpetuis, confessionem et pœnitentiam facere de peccatis suis, vel eadem dimittere peccata. Nominatè illa peccata quæ beatus Paulus doctor gentium enumeravit, dicens : *An nescitis quoniam iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare, quoniam neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque perjuri, neque rapaces, regnum Dei possidebunt (I Cor. vi, 9)*; qui vero hæc vel his similia agunt, si confiteri et pœnitentiam agere negligunt, æternis tormentis et flammis cum diabolo condemnabuntur : qui vero regnum Dei intrare cupiunt, faciant iustitiam, misericordiam, veritatem, benignitatem, obedientiam, necnon et eleemosynam prout habent facultatem : jejunia quoque et orationes exerceant, habentes charitatem Dei omnipotentis, et bonum facientes omni homini, prout possint. Vivant in castitate et pietate, in humilitate, et obedientia, et fide bona, et confidant in Dei misericor-

dia, ut indulgeat illis omnia delicta sua, et æterna gaudia illis perdonare cum sanctis suis dignetur. Hæc, sanctissimi sacerdotes Christi, ad æternam vitam cum sanctis episcopis et apostolis convocati prædicate populo, et vosmetipsos dignos facite in omni religione et castitate in conspectu omnipotentis Dei, quatenus concedat vobis cum multiplici laboris vestri fructu æternæ beatitudinis gloriam recipere. Omnipotens Deus vos proficere faciat in opere bono, dilectissimi fratres.

ADDITIO AD CAPITULARE THEODULFI.

Duo posteriora capitula rediguntur in unum in codice Subessionico, auctiora editis, quæ talia sunt.

Sancitum ut missæ quæ per dies Dominicos peculiare a sacerdotibus sunt, ne ita in publico fiant ut populus eas audire queat, et præterea a publicis missarum solemnibus, quæ hora tertia canonicè fiant se abstrahat; nam pessimum usum quidam in hoc habent, quando in diebus Dominicis, sive in aliis solemnibus diebus missas, licet pro defunctis, sive alias quascunque, quæ familiariter a sacerdotibus sunt, audire respiciant, et a primo mane per totum diem ebrietatibus, et commensationibus atque vaniloquiis potius quam Deo deserviunt. Propterea providendum est ut omnes ad publicam sanctam matrem ecclesiam, ad missarum solemnibus et prædicationem auditori conveniant. Simul et hoc statutum est ut in civitate in qua episcopus constitutus est omnes presbyteri et populi, tam civitatis quam et suburbani, revestiti in ipsa missa usque ad benedictionem episcopi et communionem devota mente stare debent, et postea si voluerint, cum licentia ad suos titulos benedictione et communionem percepta revertantur. Et hoc summopere cavendum est sacerdotibus, ut per oratoria neque per suburbana monasteria, vel ecclesias suburbanas, missas nequaquam nisi tam caute ante secundam horam, foribusque reseratis, celebrare præsumant, ut populus a publicis solemnitatibus tali occasione accepta, a missa sive a prædicatione episcopi se minime subtrahere possit, sed omnes tam sacerdotes suburbani, quam et in urbe constituti, et populus cunctus, ut prædiximus, una cum illis ad publicam missarum celebrationem conveniant, et nulli extra parvulos et infirmos, licet missam auditam habeant, tam in civitatibus quam et in parochiis edere et bibere præsumant ante publicum peractum officium. Si quis hæc statuta transgredi tentaverit, canonico iudicio usque ad satisfactionem subdatur.

THEODULFI CAPITULARE AD EOSDEM.

(Baluz., Miscell., tom. II, pag. 99.)

A primo hominis lapsu, in quo bonum naturæ velut ipsa radix generis humani vitata, usque nunc seminarium vitiorum naturæ insertum pullulat, unde

fit quod cum labore discimus, sine labore obliviscimur, difficile ad virtutes assurgimus, facile in vitia dilabimur. Quamobrem omni mentis circumspectione

satagendum, dilecti, o sacerdotes, ut in discendo labore adhibeamus et in retinendo quod didicimus usum impendamus, maxime nos qui regimini locum tenemus et similes ejusmodi ordinis nostri. Itaque vos, o sacerdotes Domini, admonemus ut fidem catholicam et memoriter teneatis et corde intelligatis, hoc est, *Credo, et quicumque vult salvus esse, ante omnia opus est ut teneat catholicam fidem*. Discutiendi autem sunt omnes Domini sacerdotes utrum canonem misse et secretam aut *Te igitur* memoriter teneant et bene distinguant, et nomina mortuorum et vivorum suis in locis ordinabiliter et cum omni devotione recitent, baptisteriumque rite peragant et rectis verbis enuntiare possint, et de negligentia in baptizandis infirmis, ne aliquem sub obtentu infirmorum sanum baptizare præsumant nisi diebus statutis Paschatis et Pentecostes. Admonendum illis ut pro ministerio baptizandi nihil exigant, sive a baptizandis, sive a parentibus illorum, nihil munusculi, nihil pretii omnino, sed cum gratiarum actione et cum summa devotione hoc peragant. Quod si forte parentes eorum, aut qui eos a sacris fontibus suscipiunt, sponte et gratuito aliquid muneris vobis dare voluerint, accipite nihil hæsitantes.

Instruendi sunt sacerdotes pariterque admonendi qualiter noverint decimas et oblationes quas a fidelibus accipiunt, peregrinorum et pauperum esse stipendia, et non quasi suis, sed quasi commendatis uti; de quibus omnibus sciant se rationem posituros et condemnationem passuros. Qualiter vero dispensari debeant sacri canones instituunt, scilicet ut quatuor partes inde fiant, una ad fabricam ecclesie relevandam, altera pauperibus distribuenda, tertia presbytero cum suis clericis habenda, quarta episcopo reservata, ut quidquid inde jusserit prudenti consilio fiat.

Inhibendum modis omnibus intinandumque ut nullus sacerdos, diaconus, subdiaconus, personas feminarum, sicut in canone insertum continetur, de quibus suspensio esse potest, in domo sua habeat, sed neque illas quas canones concedunt, quia instigante diabolo etiam in illis scelus frequenter perpetratum invenitur aut etiam in pedisequibus earum. Nec igitur matrem, neque amitam, neque sororem permittimus ultra habitare in domo una cum sacerdote. Sed si quis de his habuerit talem necessitatem patientem cui sit necessitas sustentatio presbyteri, diaconi, vel subdiaconi, habeat in vico aut in villa domum longe a conversatione presbyteri, ubi ei administret quæ necessaria sunt.

Sed etiam hoc secundum auctoritatem canonum modis omnibus prohibendum, ut quando missa celebratur, nulla femina ad altare præsumat accedere aut presbytero ministrare aut intra cancellos stare aut sedere.

Commoneandi sunt ut diebus Dominicis pro captu ingenii unusquisque sacerdos ad plebem sermonem prædicationis faciat, primum admonens plebem ut invicem se diligant, charitatem fraternitatis ha-

beant, diligant Dominum plus quam se, proximum tanquam se, deinde ut ab omni malo opere absterneant, et quod sibi nolunt fieri ab aliis, hoc illi aliis non faciant, et quod volunt ut sibi homines faciant, hæc eadem faciant illis.

Deinde, si Dominus dat intellectum, hoc quod sacerdos veraciter intelligit de Evangelio, de Epistola sancti Pauli, quantum potest dicat illis, admoneat ut ad ecclesiam sæpe currant, oblationes suas fideliter offerant, confessiones Deo et sacerdotibus faciant.

Nullus sit inter eos qui confessus non sit adulterium, nec incestum, nec fornicationem cum feminis, masculis, cum pecudibus inter se non consentiant: sed si quis inter eos sit qui in his sceleribus lapsus sit, corrigant et publice cum suo sacerdote emendent.

His et aliis quantum potest singulis diebus Dominicis plebem suam instruat.

Admoneat etiam ut omnibus noctibus sabbati et omnibus Dominicis diebus cum suis noctibus sequentibus, similiter et in solemnitatibus, in jejuniis, absterneant se a carnali voluptate; ut mundi corpore et corde ad ecclesiam accedant, et solemnitatem celebrem impuritate voluptatis fœdare non præsumant.

Præcipiendum sacerdotibus Domini secundum canonicam auctoritatem de sepulturis et hominibus sepeliendis nihil muneris exigant, nisi forte qui sepelitur vivens jusserit ecclesie in cujus atrio sepelitur de suis rebus aliquid tribuere, aut etiam post mortem illius, quibus commissum est ejus elemosinam facere, de illius rebus aliquid sponte dare voluerint. Tamen nullatenus a presbyteris aliquid ab illis exigatur nec ab illis qui locis et vicis præsumunt vel quorum possessio est ipsa ecclesia vel hæreditario vel beneficiario jure.

Prohibendum etiam secundum majorum instituta ut in ecclesia nullatenus sepeliantur, sed in atrio aut in porticu aut exedra ecclesie. Intra ecclesiam vero prope altare, ubi corpus Domini et sanguis conficitur, nullatenus habeant licentiam sepeliendi.

Adulterum aut adulteram si presbyter in domo sua retinuerit et, quod nefas est, consenserit in domo sua adulterium fieri, sciat se sui gradus honore privandum. Si vero hoc in plebe sibi commissum reperit, nisi statim, si vires suppetunt, non emendaverit, sed aut propter potentie timorem aut propter beneficium et lucrum et amicitiam illorum consenserit adulteris, cum depalatum fuerit excommunicandum. Si vero ille quantum potuit excommunicaverit et non potuit malum illud vetare, animam suam liberavit. Verumtamen cum omni studio debet archidiacono suo et archidiaconus episcopo denuntiare.

De incestis omni studio perquirendum sacerdotibus per homines veraces et timorem Dei ante oculos habentes. Et si repertum fuerit, statim aut ipsi emendare studeant, ut cum adjutorio archidiaconi aut episcopi emendare et extirpare satagant, ne tanto

flagitii scelere illi pollutantur et pereant et aliorum A in obliuione erunt. Pœnitentiæ quippe modus in sacerdotis pendet arbitrio. Qui sacerdos diligentissime sanctorum Patrum instituta discutiens et intelligens, secundum eorum auctoritatem contentibus pœnitentiam indicere debet. Est quippe auctoritas canonum et sanctorum Patrum firmissima institutio.

Admonendi sunt sacerdotes et instruendi ut primum ipsi ab omni stimulatione carnis sint alieni, et nunc plebibus sibi subjectis et verbis prædicent et exemplum ostendant ut ab omni se fornicatione et ab omni irrationabili, veluti pœudum, luxuria et pollutione abstineant. Mundo se corpore et mente Deo præparent de confessionibus fidelium accipendis et dijudicandis, consiliis blandis; quia licet pro modulo quantitate peccati se pœnitentiæ tempus instituendum et longum vel breve vel districtum vel leve vel mediocre sacerdoti, cum accipit cujuslibet fidelium confessionem peccatorum; quia licet ipsum peccatum perpetratum sit, aut si postea iteratum aut frequenter perpetratum sit, si sponte, si coacte, si per ebrietatem et per quodlibet ingenium factum sit; ut cum invenerit unde radix illius peccati processit, tunc congruam adhibeat medicinam.

Qualiter vero peccati adhibenda sit medicina, secundum canones authenticorum sanctorum Patrum esse debet, et non secundum placitum hominis, nec secundum voluntatem; nec in hac parte voluntas, aut gratia hominis sectanda, sed voluntas Dei in omnibus exquirenda in Scripturis sanctis, quatenus dignis precibus et pœnitentia digna placari possit omnipotentis Dei vindicta, quam homo suo vitio provocavit. Ad pœnitentiam vero populus taliter admonendus cum fragilitatis nostræ casus sæpe constet in vitia proclivis; quanquam subventum sit in Christi passione ut quod meritum peccati exigebat, Christi passio redimeret. Et cum salutaribus institutis sacrosancto baptismate in remissionem omnium peccatorum concessio abluamur, tamen quia per modum istius vitæ cursum sine vitiorum turbine nequaquam degere et subripientibus nostræ imbecillitatis flagitiis vitam sine peccati macula ducere non possumus, concessum est clementissimi Dei pietate remedium veræ confessionis et pœnitentiæ ablutio peccatorum, Domino præcipiente per prophetam: *Nolo mortem peccatoris, sed ut revertatur et vivat.* Et illud Evangelii: *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* Et Apostolus: *Confitemini alterutrum peccata vestra, et orate ad invicem, ut salvemini.* Est quippe veræ confessionis fructuosa pœnitentia, pœnitenda non admittere, admissa cum gemitu cordis de flere, satisfactione vera pœnitentiæ causas excidere, nec earum suggestionibus aditum indulgere, nec iterum in vitis perpetratis delabi.

Capitalia et mortalia crimina publice defendenda sunt secundum canonum et sanctorum Patrum institutionem. Sed et secreta satisfactione solvi mortalia crimina non negamus, mutata tamen prius animi intentione, et sæculari jactantia simul deposita, piæ religionis confesso studio, per vitæ correctionem et jugi, imo perpetuo luctu se submittentem. Nec debet tamen quisque desperare de omnipotentis Dei misericordia et innumera pietate, quia scriptum est: *Peccator quocumque die conversus fuerit ab errore viæ suæ, et declinaverit ab operibus malis, omnes iniquitates ejus*

in obliuione erunt. Pœnitentiæ quippe modus in sacerdotis pendet arbitrio. Qui sacerdos diligentissime sanctorum Patrum instituta discutiens et intelligens, secundum eorum auctoritatem contentibus pœnitentiam indicere debet. Est quippe auctoritas canonum et sanctorum Patrum firmissima institutio.

Homicidium si quis voluntarie vel per insidias fecerit, jugi se pœnitentiæ submittat; et si hoc publice actum constat, si laicus, deponat arma et omnem sæcularem militiam, et publice satisfaciat, ita ut quadraginta diebus extra ecclesiam foris ad ostium oret; quibus in pane et aqua exactis, a communione orationum quinquennio removeatur, post quinquennium tantum in orationum communionem recipiatur, non offerat, non corpus Domini omnino attingat; in quo perdurans quatuordecim annos, tunc ad plenam communionem cum orationibus recipiatur, circa exitum vitæ hanc consequatur humanitatem ut viaticum accipiat eucharistiam. Abstinencia illius sit in arbitrio sacerdotis, secundum personam et possibilitatem sic ei imponatur abstinencia ciborum. Si autem occultum sit, occulte similiter agat sicut superius insertum tenetur.

Homicidium qui casu non volens perpetraverit, prior quidem regula per septem annos pœnitentiam communionis sociavit secundum gradus constitutos. Hæc vero Ancyrani concilii definitio quinquennii temporis pœnitentiam tribuit, ut quadraginta diebus foris ad ecclesiæ ostium stet; quibus peractis, biennio ab oratione cæterorum fidelium segregetur, non communicet, non offerat; post biennium recipiatur in communione orationum et offerat, non tamen communicet; post quinquennium ad plenam communionem recipiatur. Abstinencia ciborum in arbitrio sacerdotis manebit, secundum personam et qualitatem hominis, sic et pondus et abstinencia erit.

Si quis egrediens per viam, et aut in domo sua, aut in platea civitatis aut villæ, subito aut ab alio superventus, aut litis contentione, volens se defendere, non habens contra illum antea odium, interfecerit hominem, septem annos secundum canonum institutionem pœniteat, tribus a communione privetur, quatuor in communione orationum et oblationum susceptus, in sacerdotis pendebit arbitrio utrum sit corpus Christi dignus accipere aut usque ad plenitudinem pœnitentiæ ab eo separari. Abstinencia ciborum in prudentia erit sacerdotis secundum possibilitatem pœnitentis et devotionem et affectionem lacrymarum.

Mulieres quæ fornicantur et partus suos necant, aut secum agunt ut utero conceptos excutiant, antiqua quidem definitio usque ad exitum vitæ eas ab ecclesia removet. Humanius autem nunc secundum Ancyrani concilii definitionem decem annorum tempus pœnitentiæ submituntur, ita ut quadraginta diebus foris ad ostium ecclesiæ orent; quibus peractis, per annorum quatuor spatia a communione fidelium et oblationum removeantur, deinde in communione orationum receptæ decennii tempus implcant, et

propter humanitatem eucharistiam post actam poenitentiam accipiant. Erit tamen in arbitrio sacerdotis an ante perfectionem poenitentiae ad corpus Christi accedere debeant, secundum quod viderit eas compunctas et in lacrymis consumptas et devotionem magnam habentes. Ciborum abstinence erit in sacerdotis providentia secundum quod eas viderit poenitere et pro personarum qualitate.

Mulier quae duobus fratribus nupserit abjici debet usque ad diem mortis. Sed propter humanitatem in extremis suis sacramentis reconciliari oportet, ita tamen ut prius solvatur conjugium et maneat innupta, et vir ejus absque uxore simili poenitentiae subdatur.

Quod si duo fratres cum una femina fornicati fuerint, nescientes alter alterius fornicationem, statim ut cognoverint adulterium, qui hanc habet uxorem, dimittat. Et ille quidem post actam poenitentiam, si uxor defuncta fuerit, potest alteri sociari, illa vivente nequaquam. Illa vero nunquam ulterius poterit in conjugium assumi, et jugi poenitentiae submissa, ad exitum vitae communionis gratiam percipiat.

Mulier quae dormiens filium suum oppresserit, et mortuus fuerit, sex annos poeniteat. Vir ejus, si in domo illius fuerit, quatuor; si vero in uno lecto simili modo poeniteat, duos in pane et aqua, reliquos quatuor secundum quod sacerdos illos viderit posse, ita eis imponat abstinence ciborum. Similiter et vir habens uxorem, si adulterium perpetraverit, faciat, post triennium communicet.

^a Si cuius uxor adulterium perpetraverit, et a viro deprehensum fuerit et publicatum, dimittat uxorem, si voluerit, propter fornicationem. Illa vero secundum quod superius insertum est agat poenitentiam. Vir vero ejus illa vivente nullatenus habeat licentiam aliam ducere uxorem. Aut si voluerit, adulteram sibi reconciliare licentiam habeat, ita tamen ut pariter cum illa et poenitentiam agat, et exacta poenitentia ad communionis gratiam, sicut superius habetur insertum accedat. Similis forma et in muliere servabitur. Si vir ejus eam adulteraverit, habeat potestatem dimittendi virum propter fornicationem, maneat innupta quandiu vir ejus vixerit; quia nec ille habet potestatem accipere aliam prima vivente, nec illa alium virum ducere vivente adhuc primo. Habent tamen potestatem semetipsos reconciliare.

Si qua mulier non habens virum, aut vir non habens uxorem, fornicati fuerint, quinque annos poeniteant.

Quod si vir non habens uxorem cum alterius uxore adulteraverit, aut si qua mulier non habens virum cum alterius viro adulteraverit, adulter erit uterque, et secundum quod superius continetur insertum poenitentiam agant.

Furtum si quis fecerit, septem annos poeniteat, tres in pane et aqua. Secundum furti qualitatem, ita et modus erit poenitentiae. Si per necessitatem sur-

^a Concil. Nannet., cap. 12.

tum fecerit, levigetur. Dicit enim Salomon: *Non est grandis culpa cum quis furatus fuerit. Furatur enim ut esurientem impleat animam.*

Qui perjurerit, similiter septem annos poeniteat.

Qui falsum testimonium dixerit, et ejus testimonium alicui nocuerit, septem annos poeniteat, ita tamen ut ille qui testimonium dixit damnum restituat omne cui per suum falsum testimonium nocuit. Et tunc poterit ad veniam per poenitentiam pervenire. Si autem hoc facere noluerit, sciat sic se in vanum poenitentiam agere.

Qui irrationabiliter versantur, de his agatur quod in canonibus continetur in titulo in quo Graeca verba sunt, quae in Latinum versa sunt de consilio Ancyrano, cap. 16, in quo sensu triplex, hoc est, de his qui cum pecoribus commixti sunt, et de his qui more pecorum incesta commiserunt cum consanguineis, et de his qui cum masculis concubuerunt. Quotquot igitur ante vigesimum aetatis suae annum tale crimen admiserint, quindecim annis in poenitentia exactis, orationibus tantum incipiant participari, et in quinquennio altero in communionem simplici perdurantes, post vigesimum cum oblatione ad communionem suscipiantur. Discutiatur autem et vita eorum quae fuerit tempore poenitentiae, et ita hanc humanitatem consequantur. Quod si qui perseverantes in ipsis criminibus, prolixius tempus habeant submissionis, et tales nunquam poterunt ad sacerdotium provehi. Quotquot exacta viginti annorum aetate et illi qui uxores habent in haec scelera inciderint, viginti quinque annis poenitentia acta ad communionem solummodo orationum recipiantur, altero vero quinquennio perdurantes plenam cum oblatione recipiant communionem. Quod si uxores habentes et excedentes quinquagesimum suae aetatis annum in his peccaverint, ad exitum vitae tantum communionem mereantur. Hi vero qui sicut muta vixerunt animalia, et se et alios hujusmodi peccati scabie contaminaverunt, id est, in consanguineis, in pecudibus, in masculis, statuto tempore poenitentiae non inter alios quam inter eos stare et orare debent qui tempestate lunatica jactantur elisi ad terram spiritu immundo vexati, id est, cum emergentis. Sicut autem plus abominabile miseri cum jumento quam cum masculo, ita plus irrationabile crimen cum masculo quam cum muliere. Cum consanguinea et cum sanctimoniali peccare aequale crimen. Id lex Moysi morte mori judicat. Et cum jumento et masculo et cum consanguinea coeuntes.

Aequale autem crimen feminam cum femina peccare sicut masculum cum masculo, et aequalis esse debet poenitentia. De talibus ait Apostolus: *Nam feminae eorum immutaverunt naturalem usum in eum usum qui contra naturam est. Similiter et masculi, relicto naturali usu femineo, exarserunt in desideriiis suis invicem, masculi in masculos turpitudinem ope-*

rantes. Quod autem supra diximus de his agatur qui publice ad confessionem venerint et publice pœnitentiam egerint. Quod si occulte actum est, et occulte ad sacerdotem venerint, et puram confessionem fecerint, occulte pœnitere secundum ætatis modum quod superius continetur, ita videlicet ut si ante vigesimum annum aut per ignorantiam hoc egit, aut forte ignorabat non tale esse crimen, levius erga illum agendum, et hoc in sacerdotis pendebit arbitrio. Discutere debet qualiter in hoc scelus delapsus sit, aut quam longiori tempore in hoc scelere versatus sit; et secundum quod ab illo confessum fuerit, ita illi modus pœnitentiæ adhibeatur. Videlicet si per ignorantiam hoc egit semel aut bis, id est, cum masculo, cum jumento, et cum consanguinea, statim cum cognoverit hoc grave esse scelus dimisit, ut humanius loquamur, septem annos pœniteat, tribus abstineat a carne, et anno non communicet, nec ad ipsum diem Paschæ, nec offerat, et omni se mente subiciat, ut spiritus salvus fiat in die Domini, cæterosque secundum modum fragilitatis in arbitrio sacerdotis faciat in abstinentia ciborum. Quod si longiori tempore in hoc crimine versatus, et postquam novit illud scelus magnum esse peccatum commonitus, iterum atque iterum hoc perpetravit, sicut superius continetur insertum ita pœnitebit. Primum quinque annis ab omni communione segregatus, post illos quindecim annos non offerat, non communicet ad orationem, cum cæteris Christianis in ecclesiam non intret; quibus exactis, tantum ad communionem orationis suscipiatur. Deinde in pœnitentia viginti annis expletis, si bene et cum lacrymis et cum omni devotione pœnitentiam egit, ad plenam communionem et reconciliationem suscipiatur. Similiter et de cæteris temporibus supra insertis observandum. Si, quod absit, in locis sanctis tale crimen admiserit aliquis, duplicetur illi pœnitentia. Vocatur autem in Scripturis crimen pessimum tam de jumento quam de masculo quam de consanguinea. Vocatur autem in mundo immunditia vel detestabile peccatum cum femina non naturaliter concumbere, cum unde Onas filius Juda a Deo percussus fuit quia fundebat in terram semen ingressus ad mulierem. Simul etiam vocatur immunditia mollities vel propter tactum vel visum vel recordationem mulieris, ut aliqua delectatione acciderit vigilantis, vel qui inter femora sua impuritatem solus cum se ipso vel cum alio exercet; de quibus ait Paulus apostolus: *Neque immundi regnum Dei possidebunt.* Item: *Nec omnis immunditia nec nominetur in vobis.* Et alibi: *Neque molles regnum Dei possidebunt.* Qui in his incidit, ita pœniteat quasi de crimine quod de regno Dei excludit.

Adulterium si quis presbyter perpetraverit, sive palatum et publice cognitum, ab ordine sacerdotii cessabit, et publica pœnitentia decem annorum purgabitur. Quod si occulte hoc fecerit, et occulte ad confessionem venerit, occulte ei pœnitentia imponatur. Relinquatur autem in suo arbitrio utrum cessa-

A re debeat ab illo ministerio, an permanens possit dignam satisfactionem Domino exiade facere: Quod si ille se lacrymis et orationibus devotissime quotidie laverit et eleemosynarum exhibitione peccata sua extinguere curaverit, si occultum est, poterit occulte in suo permanens gradu agere pœnitentiam. Fornicationem si perpetraverit, eodem modo purgabitur septem annis. Si vero sodomitice, id est, cum masculo collapsus sit, eodem modo 15 annis expiabitur.

Similis forma et de diaconis et de his qui in sacris ordinibus constituti sunt observanda, ita videlicet ut diaconus septem annis pœniteat pro adulterio, pro fornicatione vero quinque annis, pro sodomitico decem annis, pro adulterio quinque annis, pro fornicatione annis tribus, pro sodomitico septem annis. Secundum præfixos gradus usque ad ultimum gradum ecclesiasticum observantia talis habeatur. Ne quis autem se excuset sacerdotum ex eo quod ait Paulus apostolus: *Propter fornicationem autem unusquisque uxorem habeat*, sciant his tantum esse dictum qui in laicali ordine constituti sunt, vel qui necdum ad subdiaconatum accesserunt. Nullo modo enim ad subdiaconatum permittunt canones accedere nisi eos qui perpetuam continentiam castitatis promiserint se deinceps servaturos. Nam sacerdotes Judæorum a Domino jussi sunt per Moysem ducere uxores, et de nulla tribu nisi de Levi fiebant sacerdotes, ut progenies una custodiretur per successionem.

Nunc autem de omnibus gentibus, sicut ad baptismum, sic ad sacerdotium permittuntur accedere; nullaque necessitas uxores ducere, qui non per carnis successionem, sed per morum imitationem in sacerdotio subrogantur. Ipsi tamen Judæorum sacerdotes, non habentes tam sanctum sacrificium sicut nos habemus, tempore vicis suæ longe erant a domo sua, et a conjugali opere remoti juxta templum in continentia castitatis excubabant donec tempus ministerii sui explerent. Nunc autem, sicut semper ministrare debent, ita semper continentes esse oportet sacerdotes. Tractant enim, non victimas pecudum, sed ipsum immaculatum corpus et sanguinem Domini. Ejusdem continentix et diaconi et subdiaconi et in Domino et ipsi in tractatione tanti sacramenti ministri accedunt altaris.

Laicis vero vel qui nequaquam ad altaris ministerium accedunt præcipitur ab Apostolo ut qui se non continent nubant: *Melius enim nubere quam uri.* Hoc est, melius est uxorem legitime ducere quam exardescere per opera fornicationis et adulterii sive sodomitici et immunditix.

Admonendi sunt presbyteri ut charitatem inter se habentes mutuam, procul ab omni fastu superbiæ et invidiæ mordacitate sanctum exemplum subditis donent tam clero quam laicis. Non sint rapaces, non cupidi, non violenti, non procaces, non rixosi, non calumniam cuiquam facientes, sed in omnibus se ipsos irreprehensibiliter custodientes, formam

salutis clero et plebibus ministrent, quatenus eorum exemplis ad æternam vitam et morum probitatem proficientes humilitate subleventur.

Admonendi sunt ut usuras nequaquam exerceant, et plebibus sibi subjectis et clero prædicent ut ab hoc vitio omnibus modis absteineant secundum canonum institutionem. Quisquis per quolibet ingenium magis accipit quam præstat, sciat se usuram fecisse. Nam si quis triticum aut aliam speciem frugum commodat, et non eandem speciem accipit, sed aut denarios, quantum tum venundari poterat quando illa commodavit, aut aliquid aliud accipit, absque dubio usuram perpetravit. Si quis vero ex ordine clericorum hoc agere præsumperit, sciat se sui gradus periculum subiturum. Si vero laicus fuerit, sciat se excommunicandum. Unde convenit ut

Sacerdos cum a fidelibus confessionem accipit, inter cætera debet contentem admonere ut de octo principalibus vitiis confessionem faciat et emendationem promittat et poenitentiam medicinam animæ suæ suscipiat. Vitiolorum autem principalium octo, sicuti continentur, nomina per singula interroget, et ille confiteatur, et de omnibus, sicut præmissum est, confessionem faciat. Et tunc ei medela poenitentiae adhibeatur. Principalia autem vitia, sine quibus vix ullus inveniri potest, hæc sunt. Primum gastrimargia, hoc est, ventris ingluvies. Secundum fornicatio. Tertium acedia sive tristitia. Quartum avaritia. Quintam vana gloria. Sextum invidia. Septimum ira. Octavum superbia.

Si quem autem verecundum viderit sacerdos et erubescens confiteri et discooperire peccata sua quæ gessit, admoneat illum dicens: Frater mi, sæpius nos Dominus hortatur ad medicamina veræ confessionis, non quod Deus indigeat nostræ confessionis, qui omnia [novit] quæ agimus, loquimur, cogitamus. Sed aliter salvi fieri non possumus nisi confiteamur poenitentes quodcumque gessimus negligentes. Dolet diabolus quando confitetur peccata sua, et desiderat nos celare quæ fecimus: quia qui se ipsum accusat in peccatis suis, hunc diabolus non habet iterum accusare in die iudicii; si tamen confitens poenitendo diluit quæ fecit, nec iterum renovat quæ egit. Unde Jacobus apostolus ait: *Confitemini alterutrum peccata vestra.* Et Paulus: *Ore confessio fit ad salutem.* Et Salomon: *Qui abscondit scelera sua, non dirigetur. Qui autem confessus fuerit et reliquerit ea, misericordiam consequetur.* Joannes quoque evangelista: *Si confitemini peccata vestra, fidelis et justus Deus ut remittat vobis peccata vestra et mundet vos ab omni iniquitate.* Similiter Psalmista ait: *Dixi: Pronuntiabo adversum me injustitias meas Domino, et tu remisisti impietatem peccati mei.* Sciendum autem hoc magnum salutis medicamen non iterare quæ impie

A gessit nec priores cicatrices vulneribus aliis resarcire.

Prima autem hebdomada ante initium Quadragesimæ confessio danda de omnibus peccatis quæ sive opere sive locutione perpetrantur. Et sic nominatim debet eis sacerdos dicere supradicta octo principalia vitia. Primum gula, de qua diabolus decepit Adam, per quam Christum tentavit cum dixit: *Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant.* Et per abstinentiam sananda. Secundum vitium principale fornicatio, de qua ait Salomon: *Fovea profunda meretrix et puteus angustus;* et idem doctor: *Quis fortior Sansone? Quis sapientior Salomone? Hic filiis mulierum decipiatur,* et castitate sananda. Tertium principale vitium acedia, id est, instabilitas loci. Hæc non sinit hominem perseverare in bono. Hæc per perseverantiam boni operis sananda, quia, sicut ait Gregorius, « incassum bonum agit si ante terminum vitæ deseratur. » Quartum principale vitium avaritia, per quam vir avarus inferno similis est. Avaro viro nihil scelestius. Hæc eleemosynarum est largitate sananda; quia sicut avaritia in infernum mergit, ita largitas in cælum elevare consuevit. Quintum principale vitium vana gloria. Hæc omni bono opere caret; quia sicut lapis missus non pervenit ad cælum, sic oratio cum vana gloria non pervenit ad Deum. Hæc dilectione Dei sananda. Sextum principale vitium invidia, de qua ait Salomon: *Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum.* Hæc charitate sananda. Charitas non æmulatur, omnia suffert. Septimum principale vitium ira, de qua Christus ait: *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit concilio.* Et Paulus: *Sol non occidat super iracundiam vestram. Nolite locum dare diabolo.* Et iterum: *Non vos defendentes, sed date locum iræ.* Hæc patientia sananda: *Beati pacifici,* ait Dominus, *quoniam filii Dei vocabuntur.* Et iterum: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos persequuntur et calumniantibus vobis.* Et alibi: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Non ipsum autem proprie tristitia quod ira. Tristitia ad acediam pertinet, tristitia sæculi generat mortem. Tristitia mala desperationem operatur et instabilitatem locorum. Unde et acediosus dicitur tristis. Apostoli irati non fuerunt, tristes autem fuerunt. Tristitia eorum versa est in gaudium. Et tristitia sive acedia, quæ est vitium supradictum, gaudio spirituali sananda. Octavum principale vitium superbia, de qua Christus ait: *Omnis qui se exaltaverit humiliabitur.* Et Salomon: *Ubi fuerit superbia, ibi erit contumelia.* Jesus filius Syrach: *Odibilis coram Deo et hominibus superbia.* Augustinus: « Quid tanta in nos superbia, quæ angelos decepit? Quanto magis homines secum mergere cupit? » Inde angeli facti sunt dæmones. Sicut superbia origo omnium criminum, sic ruina omnium virtutum. Sanctus Gregorius ait: « Fructus putrefactus inutilis agricolis, et fructus superbi inutilis Domino. » Sicut pondus fructuum frangit ramum, sic superbia decorem evertit animarum. Superbia

deposuit archangelum et tanquam fulgur fecit decidere in lapsum. Hæc humilitate sananda, quia humilitate homines angelis adæquantur.

Hæc octo principalia vitia et illæ quæ de radicibus illorum oriuntur nisi mundaverit quis hic per confessionem et pœnitentiam, non possunt mundari in die iudicii, sed deducunt homines in infernum. Quid erubescit homo confiteri, qui peccatis non erubuit coinquinari? Confitendo diluitur quod peccando contrahitur. Quomodo potest medicus vulnus sanare quod ægrotus erubescit ostendere? Ægrotus peccator, sacerdos sapiens medicus.

Qui autem confitetur, flectat genua cum sacerdote coram Deo, et tunc confiteatur quicquid a juventute recordari potest ex omnibus modis quæ gessit. Et si ille tota facinora sua recordari non possit, aut si forsitan erubescit, sacerdos debet eum interrogare quicquid in pœnitentia constitutum est, si in illud vel in aliud crimen cecidit. Sed tamen non omnia criminina debet ei innoscere, quia multa vitia recitantur in pœnitentia quæ non decet hominem scire. Ideo non debet eum sacerdos de omnibus interrogare; ne forte cum ab illo recesserit, suadente diabolo in aliquod crimen de his quæ ante nesciebat cadat. Et postquam omnia peccata sua confessus fuerit, faciat ei Symbolum dicere et omnibus qui in se peccaverunt dimittere et emendationem promittere Deo, nec iterum ad illa peccata redeat. Cum hæc omnia fecerit, considerabit sacerdos magnitudinem culparum, et iuxta modum imponat ei tempus pœnitentiæ. Deinde super eum septem psalmos pœnitentiales cum orationibus quæ sunt in sacramentario dicat, et absolvat eum in pace.

Sciendum autem quod si quis episcoporum in aliquo de octo principalibus inquinatus sit, quatuordecim annis pœniteat, presbyter duodecim, diaconus octo, clericus sex, laicus quatuor.

Mulier quæ partum suum necat, xiv annis pœniteat. Si filium suum occiderit, xv annis pœniteat. Si in utero ante partum occiderit, vii annis pœniteat. Si infans sine baptismo mortuus fuerit, parentes ejus annum integrum pœniteant, et nunquam sine aliqua pœnitentia fiant.

Sunt aliqua peccata quæ, sicut Isidorus ait, igne purgatorio purgari possunt; quæ est superfluitas manducandi et bibendi, pausandi, loquendi, et tarditas infirmos visitandi, ad ecclesiam veniendi, elemosynam dandi, ira repentina, quæ non tenetur in corde, ebrietas, si non frequenter. Nam ira quæ manet in corde et odium generat et desiderat vindictam, et inter principalia reputatur.

Quidam dixerunt minora peccata esse hujusmodi, id est parvum perjurium, si non frequenter solitum, loquentes inter jocando vel irascendo parvæ rei furtum, nubere cum uxore quam polluisti in somno, percutere hominem ut sanguis fluat, truncare membrum hominis ut non moriatur, coire cum uxore in die Dominico, vel in diebus quibus non licet, violare mortuorum sepulcra causa ibi fabricandi domum,

A negligere sacrificium ut non faciat cum diligentia qua debet, bibere maleficium vel immundam rem, usuras dare, res alienas tollere parvas, sacrilegium facere in parvis rebus, id est, de Ecclesia furari aliquid, pecuniam ecclesiasticam furari vel fraudare, domum cremare sine damno magno, alios causa letitiæ inebriare, morticina manducare, id est, mortificatum a bestia, vel avibus, vel de morbo mortua. De his et talibus ejusmodi similibus episcopus vii hebdomadas pœniteat, presbyter quinque, diaconus quatuor, subdiaconus tres, clericus duas, laicus unam. Si in majori crimine in ipsis rebus vel aliis invenitur, secundum levitatem vel æstimationem peccati modus pœnitentiæ vel ampliabitur vel levigabitur. Odire vero fratrem, in quo odio quanto tempore fuerit, tanto spatio in pane et aqua vivat.

Admonendi etiam sunt sacerdotes de unctione infirmorum et pœnitentia et viatico, ne aliquis sine viatico moriatur. Sed et si quis pœnitentiam in infirmitate quærit, dum sacerdos ad eum venerit, si contigerit eum officio linguæ privari, constitutum est ut idonei viri illi qui cum ab eo initio infirmitatis fuerunt vera testimonia dicant quæ ab illo audierunt dum loqui poterat, sive de pœnitentia, sive de barba tendenda, sive de monachatu. Et tunc sacerdos commonitus officium circa eum adimpleat, et fidejussoribus ejus pœnitentiam ejus pro eo imponat, et illi pro eo adimpleant.

Episcopus vero si ita fuerit infirmatus ut eum ungi liceat, et alter episcopus non sit præsens qui ei officium adimpleat unctionis, presbytero licet eum unctionis officio consecrare. Nulla enim in primo tempore prædictionis apostolorum distantia fuit inter episcopos et presbyteros; nec adhuc esset, nisi causa dissensionis hæreticorum diversa docebant et contraria sibi multi presbyteri.

Primitus autem infirmo pœnitentia detur. Deinde, si permiserit infirmitas, abluto corpore, albis vestibus induatur, et in ecclesiam deportetur, et jaceat in cilicio superjecto cinere. Portetur ibi crux et aqua benedicta, ut cum venerint ad eum, videlicet tres presbyteri, dicant capitulum: *Pax huic domui et omnibus habitantibus in ea. Pax ingredientibus et egredientibus in nomine Domini.* Deinde fundat sacerdos de oleo sacrato in aquam benedictam, et spargat eam dicens antiphonam: *Benedic, Domine, domum istam et omnes habitantes in ea; quoniam tu, Domine, dixisti: Pax huic domui, etc. Benedic, Domine, timentes te, pusillos cum majoribus. Benedicti vos a Domino, qui fecit cælum et terram.* Et iterum dicat antiphonam: *Asperges me, Domine, hyssopo, etc.* Et data oratione cinerem sacratum imponat capiti et pectori infirmi in crucis modum dicens: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo donec revertaris in terram de qua sumptus es. Pulvis es, et in pulverem reverteris.* Deinde incipiant septem psalmos pœnitentiales pro eo. Et, si potest, infirmus stet genibus flexis et capite inclinato sive omni corpore prostratus. Post litaniam dicta oratione incipiat unctionem

amentibus cæteris psalmos et antiphonam congruentes, et faciat de oleo super eum duodecim signa crucis, hoc est: primum inter scapulas magnam crucem usque ad collum et ex transverso usque super scapulas cum oratione, deinde in collo usque ad cervicem; tertiam super caput usque ad frontem in transverso ab aure usque ad aurem; deinde quartam et quintam in visu, hoc est, in superciliis oculorum; sextam in olfactu, id est, in naso sive in naribus; septimam in gustu, hoc est, in labiis; octavam et nonam crucem in auditu, id est, in auribus deforis; decimam in gutture, undecimam in pectore, duodecimam et decimam tertiam in tactu, id est, in unaquaque manu deforis, reliquas duas in pedibus. Hoc autem numero quindenario facimus cruces de oleo sancto super hominem infirmum propter Trinitatis mysterium et quoque sensum significationem. Terni enim quinque decim perficiunt. Et quia per imparium numerum sapius sanctificare solitum est, quidam viginti cruces facere super infirmum volunt, quidam ex quatuor, id est, tres inter scapulas, tres super scapulas, tres in collo, in cervice, in cerebro; tres in fronte et superciliis, tres in naribus et labiis, duas in auribus, duas in gutture et pectore, duas in manibus, duas in pedibus. Quidam addunt duas in temporibus, duas in manibus interius faciunt. Quidam in fronte ullius nec in manibus sacerdotis interius crucem de oleo facere oportere dicunt. Sed tamen nil obest. Episcopus enim non oleum infirmorum, sed chrisma frontibus omnium baptizatorum et manibus sacerdotum imponit. Nam pectus et inter scapulas baptizatis crucem faciendo de oleo exorcizato, non de oleo infirmorum, presbyter tangit ante baptismum. Itaque nil obesse videmus eadem loca tangi in unctione infirmi de oleo infirmorum. Apostoli autem ungentes oleo infirmos non amplius quam tres cruces cum oleo super eos faciebant. Unde Græci, qui ipsam traditionem apostolorum imitantur, similiter tres tantum cruces cum oleo faciunt, fundentes cum ampulla oleum infirmorum in crucis modum super caput et vestimenta et totum corpus infirmi, incipientes crucem a capite usque ad pedes, in transverso a manu dextera usque ad brachia, et pectus usque ad sinistram manum, semel dicentes ad ipsas tres cruces: *Ungo te in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, ut oratio fidei salvet te, et alleviet te Dominus, et si in peccatis sis, remittantur tibi.* Illa autem vestimenta oleo superfusa quibus infirmus (sic) non sepeliuntur, et si convaluerit, abluuntur in loco mundo, et iterum utitur eis. Non solum autem clericis, sed etiam laicis, nec tantum viris, sed et feminis, unctio talis tribuenda, si necesse fuerit; quia quosdam sanctos viros legimus puellas paralyticas oleo sancto unxisse et sanasse. Energumenos etiam legimus oleo sancto perunctos et sanatos. Ideo si infirmus in amentiam versus, tamen juxta concilium Arausicense omne officium pietatis exhibeatur ei, et ipsa communio, si tamen in sua sanitate catholicam fidem credebatur. Sic enim in eo concilio habetur scriptum:

A « Amentibus quæcunque sunt pietatis conferantur. » Et rito in hora quia subito obmutescens baptizari aut poenitentiam accipere potest, si voluntatis præteritæ testimonia justa fuerint. Sic quoad vita apparet in infirmo, commendari omnibus officiis pietatis poterit, etiamsi testimonia voluntatis ejus defuerint. Pro fide tamen amicorum omnia ei debent impendi sacramentorum adjutoria, exemplo evangelico, ubi Jesus non ad paralytici, sed ad illorum qui eum portabant fidem respiciens ait: *Homo, dimittuntur tibi peccata tua.* Hoc autem omnibus modis observari oportet, ut post mortem communio eucharistiæ in os cadaveris [non] immittatur aliquo intuitu misericordiæ, quod prohibent valde canones. Sola poenitentia ab amicis pro mortuo potest post mortem ejus accipi, si tanta in eis fuerit charitas.

B Ipsis quoque pueris necessaria est inunctio, cum legamus nonnullos virorum sanctorum oleo membra puerorum unxisse sacro et ad sanitatem pristinam revocasse. Nam poenitentia pueris adeo videtur necessaria ut legamus quosdam pueros pro meritis peccatorum ministris Satanae traditos, et absque poenitentia interierunt.

C Sicut autem jam diximus, ita licitum est presbyteris episcopos ungere in infirmitate, ut Carthaginense concilium presbyteris concedat fideles chrismate confirmare more episcoporum, si tamen in periculo mortis aliquem viderint qui ab episcopo chrismate sancto fuerit confirmatus. Similiter de reconciliatione poenitentium in periculo mortis eis conceditur. Presbyteri enim, licet pontificatus apicem non habeant, tamen secundi episcopi sunt.

Uincto vero infirmo cum orationibus, ut dictum est, jubetur a sacerdote orationem Dominicam et Symbolum dicere et spiritum suum in manus Dei commendare et signaculo crucis se munire et viventibus valedicere. Tunc sacerdos det ei pacem et communitet eum, dicens: *Corpus et sanguis Domini sit tibi remissio omnium peccatorum tuorum, et custodiat te in vitam æternam.* Tunc data oratione, in fine dicat sacerdos: *Benedicamus Domino.* Et respondeant omnes: *Deo gratias,* et expletum est. In crastino et usque ad septem dies visitet eum sacerdos, et fundat super eum orationes ad hoc congruentes.

D Dicendum etiam sacerdotibus ut quando poenitentibus imponunt modum et tempus poenitentiae, dicant eis hæc verba: *Frater, in hoc omnis poenitentia valet, præter ita crimina poenitere, et a futuris abstinere, dare studium in laboribus, in vigiliis, in orationibus, in jejuniis, in elemosynis, in indulgentiis inimicorum: quia non requirit Deus longa spatia poenitentiae, sicut per prophetam dicitur: Cum conversus ingemueris, tunc salvus eris.* Et iterum: *Convertimini ad me, et ego revertar ad vos.* In hoc misericors Dominus, et non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat. Et in Evangelio ait: *Gaudium erit in cælo super uno peccatore poenitentiam agente magis quam super nonaginta novem qui non indigent poenitentia.* Et iterum: *Qua die conversus*

*fuert peccator coram me, omnes ejus iniquitates de-
lebo. Vide ergo, frater mi, quantis testimoniis re-
media peccatorum didicisti, et scias non aliter veni-
am promereri posse nisi ex toto corde conversus
fueris. Fac ergo tibi unam sarcinam ex omnibus
peccatis tuis, quæ nunquam ab oculis tuis recedere
possit, quia acceptabilior Deo est. jugis oratio ac*

A gemitus assiduus quam longa et tepida pœnitentia.

Sciat autem sacerdos quod confitentium singulas culpas investigare non debet. Quando majorem inveni-
erit, de ejus causa judicabit.

De ovibus Christi lucrandis vobis sacerdotibus hæc dicere studuimus auxiliante Domino Jesu Christo, cui gloria in sæcula sæculorum.

THEODULFI

AURELIANENSIS EPISCOPI

^a DE ORDINE BAPTISMI AD MAGNUM SENONENSEM LIBER.

Reverentissimo atque charissimo fratri Magno B
episcopo Theodulfus salutem.

Præceptum tuum, vir venerabilis Magne, peregi, et si non solerti efficacia, plena tamen obedientia. Præcepisti enim mihi, imo per te charitas præcepit, ut quibusdam quæstionibus de ordine baptismi a domino et glorioso imperatore Carolo tibi transmissis breviter et cito responderem. Coarctantibus itaque me hinc brevitate, qua cogebam brevi sermone res magnas expedire, illinc temporis angustia, qua cito quod jusseras adimplere volebam, explevi quod jussisti. Quod opus o utinam esset tam efficaciter expletum, quam est libenter susceptum! Quanquam ergo mihi spatiosè tractandi, et Patrum volumina revolvendi, quibusdam occupationibus præpedientibus, facultas nulla suppeteret, et me ad jussionem implendam charitas permoveret: de singulis quæ mihi occurrere potuerunt celeri cursu scripsi, et vestræ fraternitati nisi, ut si non habuerint responsa emolumentum, saltem obedientia habeat fructum. Quæstiones interea istæ, ut ego te nosse certus sum, a regali necessitudine non sunt factæ necessitate discendi, sed studio docendi: nec ut ipse his absolutis de nescitis valeat imbui, sed ut alii de somno desidiosi torporis ad rerum absolvendarum utilitatem valeant excitari. Quippe cui hoc semper familiare est, ut exerceat præsules ad sanctarum Scripturarum indagacionem, et sanam sobriamque doctrinam, omnem clerum ad disciplinam, philosophos ad rerum divinarum humanarumque cognitionem, monachos ad religionem, omnes generaliter ad sanctitatem, primates ad consilium, judices ad justitiam, milites ad armorum experientiam, prælatos ad humilitatem, subditos ad obedientiam, om-

nes generaliter ad prudentiam, justitiam, fortitudinem, temperantiam atque concordiam. His et his similibus rebus ille virorum optimus, Deo sibi propitio, sanctæ Ecclesiæ fastigium accumulare non cessat, et admirabili in rerum ecclesiasticarum sive civilium administratione strenuus, et sapientiæ fonte redundat, et virtutis exhibitione triumphat.

I

Cur infans catechumenus efficitur.

Quod modo infantes catechumeni efficiuntur antiquus mos servatur. Quicumque enim ad apostolos credentes baptizandi adveniebant, instruebantur et docebantur ab eis, et instructi et docti de sacramento baptismatis et de cæteris regulis fidei, accipiebant sacrosanctum mysterium baptismatis. Unde ait Apostolus: *An ignoratis, fratres, quia quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus (Rom. vi, 3)?* In quibus verbis ostenditur, non eos ignorasse sacramenti baptismatis arcanam qui baptizabantur. Sed et Dominus non utcumque ait, *Ite, baptizate; sed, Ite, et docete omnes gentes, baptizantes eos (Math. xxviii, 19)*. Ut nosse possimus, primum instruere et docere debere eum qui baptizandus est, et postea baptizare. Infantes ergo et audientes et catechumeni fiunt, non quo in eadem ætate et instrui et doceri possint, sed ut antiquus mos servetur, quo apostoli eos quos baptizaturi erant primum docebant et instruebant, sicut jam dictum est.

II.

Quid sit catechumenus.

Catechumenus autem audiens, sive instructus interpretatur. Genus enim humanum audit et instruitur antequam ad baptismum veniat. Et quod per

^a *De ordine baptismi.* Ex quatuor hujus libri exemplaribus, quæ in manus meas venerunt, tria sunt quæ ad Magnum episcopum missum docent, Viridunense, Divionense et Vaticanum, quartum Corbeicense pro Magno Joannem habet, mendose ut opinor. Exstat sane apud nos Magni ejusdem Senonensis episcopi, *De mysterio baptismatis*, sic enim appellat, brevis libellus, nondum editus, ad Carolum imp., in quo se ad scribendum regio jussu impulsus testatur. Exstat et inter Alcuini Opera liber de sacro item

baptismate ad Carolum eundem, falsa conjectura, quod titulo careret, Alcuino ascriptus, cum auctor revera sit Amalarius episcopus, quemadmodum ex codice Petaviano didicimus. Et vero quæ sub ejus libri finem leguntur, « *Dixisti, serenissime Auguste, velle vos scire qualiter nos et nostri suffraganei doceremus populum Dei de baptismi sacramento, ejusmodi sunt, quæ in Alcuinum, qui episcopus non fuit, cadere non possunt, apprime autem conveniunt Amalario episcopo Trevirensi.* »